

## ◆ D ü ş ü n c ə l ə r

**Vaqif BƏHMƏNLİ**

# İŞARTILAR



*Salam, hörmətli İntiqam müəllim!*

*Oxucunun gözünü yormamaq xatirinə, düşünürəm, hərdən janrı dəyişmək olar. Əslində, təqdim etdiyim bu cümlələr axınının elə bir janrı da yoxdur. Bu fikirləri on il ərzində, müxtəlif vaxtlarda, daha doğrusu, gəldikcə kağıza köçürmüşəm. Gələcəkdə yenə belə cümlələr işarib üzə çıxacaq, ya yox, bilmirəm. On ilin nişanələrini bir yerə topladım, yeni gözlə nəzərdən keçirib üzərində işlədim.*

*Buradakı fikirlər insan düşüncəsinə daxil olan hər şey barədədir - həyat, ölüm, Tanrı, cəmiyyət, insan münasibətləri, təbiət, sənət... Bir az dərinlən baxılsa, həyat yeni təkrarlardan ibarətdir. Bu baxımdan cümlələrdə tanış məzmunlar da gözünüzdə dəyə bilər və həm də ona görə ki, insan yaddaşı mütəhərriqliyi səbəbindən digər yaddaşları büsbütün təkzib edə bilmir. Bu heç lazım da deyil. Hər halda işartılardakı ifadə şəklinin, deyim tərzinin tam fərdi olmasına inana bilərsiniz.*

*Düzü, lap uzaq illərdən atalar sözlərinin, xalq deyimlərinin, yazıçı, filosof və alimlərin düşüncələrindən süzülən hikmətli kəlmələrin vurğunuyam. Bəzən bir cümlənin balaca canında bütöv bir roman gücü çalxalanır.*

*Heç vaxt məhz işartı cümlələr, yaxud əksinə, cümlə işartıları yazım deyə yazı masası arxasına keçmədim. Daha ciddi saydığım yazılar işləyərkən, mütləq vaxtı, musiqi dinləyəndə... gəldi bu cümlələr. Deyim, biləsiniz, onlar elə sürətlə parlayıb-sönür ki, az qala sizə göndərdiyim həcmdə deyimləri tutub yazıya almağı vaxtın aniliyi baxımından çatdırı bilməmişəm. Ola bilsin onlar yenidən işaracaqlar, amma bəs yenə də ilk dəfə görüdükləri kimi təsirli, yazıya alınmaq səviyyəsində əhəmiyyət kəsb edəcəklərmi? Bəli, janrın miqyasından asılı olmayaraq, söz işi həmişə müəmmadır.*

*Səmimiyyət üçün onu da deyim ki, buradakı işartıların bəziləri şeir toplularımın ara-bərəsində, iki-üç səhifə həcmində yer alıb. Lakin həmin o az qismi də yenidən nəzərdən keçirmişəm.*

*Nəhayət, yazularıma həssas münasibətinizə arxayın olub seçilmiş "İşartılar"ı diqqətinizə yetirirəm.*

*Qərar sizindir!*

*Hörmətlə, müəllif*

## 2008-2009

Ona görə yazmıram ki, sözlər məni yaşadacaq. Ona görə yazıram ki, sözlər məni yaşadır.



Zaman keçəcək, sən olmayacaqsan. Amma pəncərənin önündə dikələn tut ağacı bir az da böyüyəcək, yenidən yarpaqlanacaq, yenə də əsən yellər onun budaqlarını bəzən şiddətlə, bəzən ehmal-ehmal tərpədəcək... Bizim xoşbəxtliyimizin ən mükəmməl mənzərəsi budur... həm də kədərimizin!



Bir ara şeir yazarkən qəliblərdən çox qorxurdum. Sonra anladım ki, kainatda qəlibsiz heç nə yoxdur. Sonsuzluğa qədər kiçilən zərrəcik də qəlib içindədir. Azərbaycan şeirində isə qəliblər, həm də mənanı diqtə edir. Qəlibdən gələn mənanı tutmağa qadir olan yazıçıyı heç tərəddüd etmədən sənətkar adlandırma bilərsiniz. Sənətkar dünyanın unudulduğu ən emosional yaradıcılıq anlarında belə, qəlibin içindədir. Əks halda, yaradılan əsər atributlardan birini, bəlkə də ən əsasını itirər. Bu, düşüncənin harmoniyasıdır. Bu, estetik parodur. Qəlib və onunla bağlı burada deyilənlər həqiqətdir. Fəqət, xəstə "peşəkarları" dərhal ayırd etmək gərəkdir. Onlar qəliblərin düşmənidirlər. Onlar qəlibləri rüsvay edirlər. Onların sanki bir məqsədləri var; alaqlar kimi dörd yanı bürüyüb nadir çiçəkləri görünməz etmək!



İstərdim ki, bu dünyadən köçəndə boş-boşuna havaya sovurduğum vaxta görə mənə halallıq verəsiniz. O vaxta görə ki, həyatın dərin gerçəkliklərini və böyük kitabları oxumağa sərf olunmalıydı... Bağışlanması təmənnə olunan ayrı bir günahım yoxdur!



Orta məktəbdə, Allah qoymasa, bizə rus və alman dilini öyrədirdilər. Alman dili müəllimim almanca, rus dili müəllimim rusca bilmirdi. Təbii ki, heç bir şey öyrənmədim. Azərbaycan dili və ədəbiyyatını isə, demək olar ki, bütün məktəb üzrə ən yaxşı mən bilirdim. Ona görə yox ki, müəllimim güclü idi. Ona görə ki, onları mənə anam öyrətdi. Anam mənə həm də mərhəmətli olmağı öyrətdi.



Mən divi anamın südü qədər müqəddəs sayıram. Çünki div olmasa, nağil olmaz. Yazıq o dünyanın halına ki, div sizdən ağılsızdı.



Lap əslinə qalanda, maddidən başqa yerdə qalan hər şey... yaddaşdır.



Elə də böyük fərq etməz ki, şahlar şairi və şairlər şahı Şeyx Nizami Gəncəvi bir fərd olaraq milli mənsubiyyətcə farsdır, yaxud türkdür... Əsas olan budur ki, o, bütün bəşəriyyət üçün qənimət bir şəxsdir. Çünki böyük ustad, dərin düşüncəli Nizami Gəncəvi... DAHİDİR! Nizami Gəncəvi farsın olsa da, olmasa da fars Nizami Gəncəvinindir... Nizami Gəncəvi türkün olsa da, olmasa da türk Nizami Gəncəvinindir... Bu söz sıralamasını dünyada mövcud olan bütün xalqların sayı qədər artırmaq olar. Nizami Gəncəvi elə böyükdür ki, onun təfəkkürünün geniş miqyaslı aynasında əsasən fərasətli, elə o qədər də fərasətsiz hökmdarların müdaxiləsi ilə əmələ gələn çoxsaylı sınır təhrifləri, sərhədləri haşiyələyən girintilər, çıxıntılar, kəsintilər... nəinki dərhal ifşa olunur, həm də öz hökmünü, təsir gücünü itirir. Minlərlə səbəblər içində həm də buna görə nadir maddi, mədəni, mənəvi və əlbəttə ki, ədəbi hadisələr panoramasında Nizami Gəncəvi ayrıca və çox əhəmiyyətli bir hissədir. Və nəhayət, Nizami Gəncəvinin milli mənsubiyyətinin müəyyənləşdirilməsinə sərf olunan enerji və dartsımlar onun sənətinin fəvqəladə qüdrətinin açılmasına, digər dillərdə, heç olmasa orijinala yaxın ifadəsinə sərf edilsəydi, onda biz zaman-zaman insanı ucaldan, kamilləşdirən söz sənətinə həqiqi xidmət etmiş olardıq. Nizami Gəncəvi elə böyükdür ki, onu təkbaşına hər hansı bir xalq çəkib apara bilməz. Nizami nə farsın, nə türkün övlədidir, Nizami Yer planetinin övlədidir. Elə buna görə də bu tükənməz xəzinədən külli-ələmdə yaşayan hər bir kəsə pay düşür.



Həmişə söz mənə kömək eləyir. Hərdən də mən sözə kömək eləyirəm... Görəsən, oxucu bunu duyurmu?

## 2010

Pəncərədən baxıram. Qarşı yoldan bir qadın gəlir. Arvadıma bənzəyir. Amma o deyil. Çünki əlində yükü yoxdu.



Birdən elə olur ki, hər şey mənə şeir kimi görünür, hətta mətbəxin eyvanında küləyin ehmal-ehmal tərptədiyi sarı soğan qabığı da...



Cümlənin sadəliyinə baxma. Çox zaman onu yazmaq üçün ömrün bütün ezablarını (lap olsun sevinclərini) təkrar yaşamaq lazım gəlir.



Həqiqət bir kimsədən asılı deyil; sonsuzluğun da sonunda həqiqət var, onsuz da o, nə zamansa üzə çıxacaq. Bizim vəzifəmiz imkan daxilində həqiqətin mümkün qədər tez üzə çıxmasına xidmət etməkdə. Amma üzə çıxan həqiqət adı bir qara qarışqanın məhvinə səbəb olacaqsə, mən o həqiqətə düşmənməm!



İstisnasız olaraq bütün fəvqəladə işlər fəvqəladə vəziyyətdə - iki daşın arasında görülür... Sadə dillə desək, beşiklə məzar arasında...



Ən qədim misra: getməyə nə var ki, qayıtmaq olmur!



Həyatda bir dəfə yaşamaq çətindi! ...İki dəfə yaşamaq - mümkün deyil!



Canın-qanın bahasına yaratdığı on sarayın olsa da, ehtiyac yarandığı vaxtda əlin yetməyən evin bir kərpici də sənindir deyil.



Qardaşın səni saymırsa, əmin oğlundan nəsə ummaq caizmi?



Mən insanlara nifrət edə bilmirəm. Çünki buna vaxtım yoxdu.



Uşaq ölümü - işıq ölümü...



Elə adam tanıyıram; adam olmağına adamdı, amma eşşək adamdı...



Elə adam tanıyıram; doğulub, bilmir; həтта ölüb, onu da bilmir...



Bəzən insan ağına elə qəribə fikirlər gəlir, onları ifadə etmək üçün mövcud olmayan, daha doğrusu, qeyri-ənənəvi iki yoldan birini seçmək lazım gəlir; ya ölüb yazmalı, ya da yazıb ölməlisən!



Mən sağlığında Allahına qovuşan yeganə şairəm, başqalarında necədir, bunu onlar özləri və təbii ki, bir də uca Allah bilir!..



Qorxma, gözün kor olunca oxu, ayrı bir gözün açılacaq.



Siz necə yazırsınız - yazın, mən ənənələrin yolunda şəhid olacağam. Ədəbiyyat qurban sevdir!



Əgər şair digər dilə tərcümə olunarkən misralarının necə səslənəcəyini və nə mənə verəcəyini düşünərək yazırsa, artıq bu andan onun yazdığı tərcümədir.



Mən hamı üçün yazıram... Hamı susur... Axı niyə hamı susur? Axı mən hamı üçün yazıram...



Elə tərcüməçi tanıyıram, tərcüməsi tərcümə deyil, özü tərcümədi...

## **2011**

Allahdan qorxan adam ən qorxmaz adamdır.



Allaha qovuşmağın ən nagüman və uzun yolu din, ən mütləq, ən qısa yolu elmdir.



Namaz o müsəlmanlara lazımdır ki, Allahla öz ürəyinin dilində danışmağa qüdrəti çatmır.



Dinlər insana mane olur, çünki onlar Allahı sevməyi yox, Allahdan qorxmağı moizə edir.



Allah "ol" deyir, Ana doğur, İnsan özü özünü yaradır...



Ağır xəstəyə baxın! Çünki onun gücü baxmaqdan savayı heç nəyə çatmır!



Aydan sadıq aşiq yoxdu. Milyard illərdir ki, Yerın tamaşasına durub...



Mənə elə gəlir sonda dünyanı qarışqalar yeyəcək. Bəlkə ona görə ki, bu ən balaca və ən güclü heyvanlar nə zamansa xırda olmaqlarının qisasını almaq fikrinə düşəcək. Belə final ədalətliymi? Son sözü nəhənglər deyəcək.



Görünür, soğan acısının cövhərində izah olunmaz bir şirinlik var. Başqa halda onu sürünənlər sinfinə aid olduğumuz mifik-bioloji çağlardan bu günə qədər beləcə şirin-şirin yeməzdik. Nə biləsən, bəlkə arılar ilk şirin balı acı soğanın çiçəklərindən çəkiblər.



Hər gün səhər-axşam dişini fırçalamadan beş rükət namaz qılan möminin imanını kamil saymaq olar, olmaz?



Qarabağı - içini dərd çürüdən Vətən torpağını nə ATƏT, nə BMT... Azərbaycan xalqının biri-birinə olan sevgisi xilas edəcək!



Azadlıq çox şirindi, böyüklərdə şəkər yaradır, kiçiklərin dişini çürüdür.



Ay işığı iki halda daha çox fərəh verir; bir sevən ürəklərə dolanda, bir də tağlar arasında quzu balası kimi yatışan ala-bula qarpızların üstünə düşəndə...



Həyat, sözün mütləq mənasında göz yaşlarından başqa bir şey deyil. Bəlkə buna görə insan, bədbəxtlik bir yana, xoşbəxtlikdən də ağlayır...



Bütün xidmətlərdən üstün olan tək bir xidmət var: vətənə xidmət! Bu, tək olan Allaha xidmətə bərabərdir!



Hər ögey qürbətini bitirdiyi yerdə doğma və qəhərli bir vətən var...



Heç insafdan deyil ki, eyni dəyərli əzik və çirkələnmiş pula da, bankdan bu gün tədavülə buraxılan şax-şax əskinasa da eyni dəyerdə əmtəə verirlər; burada nəsə bir ədalətsizlik var!



Kimin xatirəsi yoxdursa, deməli, həyatı da olmayıb.



Müdrük insanın vəzifəsi yaratmaq və yaratdığını yaşatmaqdır. Çətin vəzifədir... Əslində, müdrük insanın əzablarının səbəbi də yaratmaq və yaşatmaqdır. Zəhmət çəkməyə dəyərmə? Müdrük insanın bu suala cavabı- çox-çox qədim və birmənalıdır: HƏ!



Tək qalmaq ən azı özünlə qalmaqdı, deməli, tək qalmaq mümkün deyil.



Allaha min şükür ki, balalarım şan-şöhrət və pul dalınca qaçmadılar, yoxsa onların bu sayaq davranışı məni də korlayardı.



Öz evində, eləcə də ayaq basdığı bütün digər evlərdə özünü xoşbəxt sayan insan ideal insandır (Həkimdən dəlilik kağızı olmamaq şərti ilə).



Siz ey qara gözlü, qonur gözlü, ala gözlü dostlar, siz nədən həqiqəti görmürsünüz? Axı siz baxırsınız!



Mənim pəncərəmdən baxanda şəhər yatır. Sənin pəncərəndən baxanda nə baş verdiyini bir Allah bilir, bir də sən.



Özünəvurğunluq qarşılığı olmayan sevgidi, bir növ qız evində toydu, oğlan evinin xəbəri yox!



Mənə görə ən əsas adın təmizliyidi... Məsələn, süfrəmin çıxarını da ele kisəyə yığıb atıram ki, zibilimin nədən ibarət olduğunu görə və buna görə məni qınayan olmasın!



Bir şair deyib: valideynlərin istedadı övladlarda dincəlir... Mənsə deyirəm: valideynlərin istedadı övladlarda türmə çəkir. Hətta o övlad bütün ömrü boyu birçə dəfə də olsun məhkəmə binasının dəhlizinə ayaq basmasa belə...



Yaxşı kitabı bu gün oxu, sabah vaxtın olmaya bilər.



Oxuduğun barədə düşünməmək yeyib həzm etməməyə bənzəyir.



Həqiqi şair Şirinin eşqinə qaya çarpan Fərhad kimidi. Onun korşalmış düsərdən (çapacaqdan), qayanın sərtliyindən və hava şəraitindən incimək haqqı yoxdur...



Şeir mənim götürmə uşağımdı. Onu bir mənəbə çatdırmasam, gorum çatdayar. Bəlkə də bu səbəbdən tanrı mənə yaşamaq izni verir...



O şair xoşbəxtidir ki, anlayanı var və yaxud olacaq...



Ana dili də daxil ən azı iki dili mükəmməl bilən, başqa dildə yaradılmış ciddi əsəri bir başqa dildə, olduğu kimi yenidən yaradan sənətkara tərcüməçi deyilir.



Yəqin ki, başqalarında başqa adlar var, amma mən ilk dəfə sözün canlı olduğunu, nəfəs alıb çırpındığını anamı dinləyərkən, Seyran Səxavətin və Məmməd Arazın şeirlərini birinci dəfə oxuyarkən hiss etmişəm. Bədii sözün canlılıqdan daha vacib olan atributu yoxdur. Bütün canlılar kimi canlı söz də təbii vergidən doğulur.



Əksər hallarda çətin yazılan əsər rahat oxunur. Əlbəttə, istisnalar da var.



Başqasının söz bostanına oğurluq girən şairin dili topuq çalar...



Mən özümü nə 60-cı, nə 70-ci, nə də 80-ci illərin ədəbi nəslinə aid edirəm, sadəcə Qarabağ nəslindənəm, tərbiyəçim Azərbaycan ədəbiyyatıdır.

**DAVAMI VAR**